

Dei, patrem hominum esse! quanta hominum gloria, Dei filios Dei esse et hæredes! Nam si filii, et hæredes. » Sic cantabat quem nos lugemus: in quo et meum, fateor, luctum pene in cantum convertit, dum intentus gloriæ ejus, propriæ fere miseræ obliviscor.

12. Sed revocat me ad me pungens dolor, facileque a sereno illo intuitu, tanquam a levi excitat somno perstringens anxietas. Plangam igitur, sed super me, quia super illum jam vetat ratio. Puto enim, si opportunitas daretur, modo diceret nobis: Nolite flere super me, sed super vos ipso flete. Planxit merito David super parricida filio (II Reg. XIX, 1), cui perpetuo sciret obstructum exitum de ventre mortis mole criminis. Merito super Saul et super Jonathan (II Reg. I, 17); quibus æque 1359 B absorptis semel, emersio jam non speratur (184). Et quidem resurgent, sed non ad vitam; imo ad vitam, ut vivi in morte infeliciter moriantur. Quamquam de Jonathan possit non immerito hæere sententia (185). At mihi etsi non ista suppetit plangendi ratio, non tamen nulla. Plango primum super meam ipsius plagam, atque hujus jactura domus; plango deinde super pauperem necessitatibus, quorum Girardus pater erat; plango certe et super universo statu nostri ordinis nostræque professionis, qui de tuo, Girarde, zelo, consilio et exemplo robur non mediocre capiebat; plango postremo, etsi non super te, propter te tamen. Hinc prorsus, hinc afficior graviter, quia vehementer amo. Et nemo mihi molestus sit, dicens non debere sic affici; cum benignus Samuel super reprobo rege (I Reg. XVI, 1), et pius David super parricida filio satisfecerint affectioni, et non ad injuriam fidei, non in superni, suggillationem judicii. Absalon fili mi, ait sanctus David, fili mi Absalon (II Reg. XVIII, 33): et ecce plus quam Absalon hic. Salvator quoque videns civitatem Jerusalem, ut prævidens ruituram, flevit super eam (Luc. XIX, 41). Et ego propriam, et quæ in præsentia est desolationem non sentiam? Plagam meam recentem, et gravem non doleam? Ille flevit compatiendo, et ego patiando non audeam? Et certe ad tumulum Lazari nec flentes arguit, nec a fletu prohibuit, in super et flevit cum flentibus: *Et lacrymatum est*, inquit, *Jesus* (Joan. XI, 35). Fuerunt lacrymæ illæ testes profecto naturæ, non indices diffidentiae. Denique et prodiit mox ad vocem ejus qui erat mortuus, ne continuo putes fidei præjudicium dolentis affectum.

13. Sic nec fletus utique noster infidelitatis est signum, sed conditionis indicium; nec quia percussus ploro, arguo ferientem, sed provoco pietatem, seve-

(184) Ita omnes scripti cum primis editis: recentiores, *sperabatur*.

(185) Videtur dubitare Bernardus de salute Jonathanæ. Sed alii Patres et interpretes eum cælo asserunt. Vide apud Rangolium in caput XXXI lib. I Reg., § 2; Sallianum ad annum mundi 2979, num. 135; Abulens, in cap. cit. Mors autem ejus infelix cum

ritatem flectere satago. Unde et verba mea dolore sunt plena, non tamen et murmure. Nunquid non plenum justitiæ protuli, quod unius sententiæ complemento et punitus est qui debuit, et coronatus qui meruit? Et adhuc dico: Bene utrumque fecit dulcis et rectus Dominus. Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine. Cantet tibi misericordia, quam fecisti cum servo tuo Girardo; cantet et judicium, quod nos portamus. In altero bonus, in altero justus laudaberis. An solius laus bonitatis? Est et justitiæ. *Justus es, Domine, et rectum judicium tuum* (Psal. CXVIII, 137). Girardum tu dedisti, Girardum tu abstulisti: et si dolemus ablatum, non tamen obliviscimur quod datus fuit, et gratias agimus quod habere illum meruimus, quo carere in tantum non volumus, in quantum non expedit.

14. Recordor, Domine, pacti mei et miserationis tuæ, ut magis justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris. Cum pro causa Ecclesiæ anno præterito Viterbii essemus (186), ægrotavit ille, et invalescente languore, cum jam proxima videretur vocatio, ego ægerrime ferens comitem peregrinationis, et illum comitem in terra relinquere aliena, nec resignare his qui mihi eum commiserant, quoniam amabatur ab omnibus, sicut erat amabilis valde; conversus ad orationem cum fletu et gemitu: *Expecta, inquam, Domine, usque ad reditum. Restitutum amicis tolle jam eum, si vis, et non causabor. Exaudisti me, Deus: convaluit, opus perfecimus quod injunxeras, redivimus cum exultatione reportantes manipulos pacis. Porro ego oblitus pene sum meæ conventionis, sed non tu. Pudet singultuum horum, qui prævaricationis me arguunt. Quid plura? Repetiisti commendatum, recepisti tuum. Finem verborum indicunt lacrymæ; tu illis, Domine, finem modumque indixeris.*

1360 SERMO XXVII.

De ornatu sponsæ, et qualiter anima sancta in cælum dicatur.

1. Quia debitis humanitatis officiis amicum revertentem in patriam persecuti sumus, redeo, fratres, ad propositum ædificandi quod intermiseram. Incongruum namque est diu flere letantem; et sedenti ad epulas lacrymas multas ingerere, importunum. Sed et si nostras defleamus ærumnas, ne id quidem oportet nimis, ne non tam amasse illum, quam nostra quæsisse de illo commoda videamur. Temperet sane dilecti gaudium moestitiam desolatorum; et tolerabilius fiat nobis quod nobiscum non est, quia cum Deo est. Fretus ergo orationibus vestris, volo in lucem, si possum, prodere quicquid illud est, quod operum illis pellibus sentio, quæ in exemplum

parente Saule non debet quemquam movere. Impii quocunque modo discedant, male moriuntur. Pii bene et feliciter occumbunt, quocunque mortis genere defungantur.

(186) Viterbii in Italia Bernardus duplicem moram fecit: primam, anno 1133, teste epistola 151; alteram, anno 1137 cujus hic mentio.

decoris sponsæ productæ sunt. Hoc, si recolitis [alias, sicut recolitis], tactum fuit, sed indiscussum remansit: porro discussum et declaratum, quomodo nigra sit sicut tabernacula Cedar. Quomodo ergo sicut pelles Salomonis formosa (Cant. I, 4), quasi vero Salomon in omni gloria sua quidquam habuerit condignum decore sponsæ, et gloria ornatus ejus? Et quidem si non ad decorem sponsæ, sed ad nigredinem potius nescio quas pelles istas, sicut et tabernacula Cedar respicere diceremus, fortassis compereret, nec deesset unde id congruere monstrarem, sicut et monstrabimus. At vero si sponsæ claritati quarumcunque decorem pellium comparandum putamus, hic prorsus opus nobis est ejus ad quem pulsatis auxilio, quatenus mysterium hoc digne aperire possimus. Quid namque eorum quæ in facie lucent, si internæ ejuspiam sanctæ animæ pulchritudini comparetur, non vile ac fœdum recto appareat æstimatori? Quid, inquam, tale in se ostendit ea quæ præterit figura hujus mundi, quod æquare speciem animæ possit illius, quæ exuta terreni hominis vetustatem, ejus qui de cælo est, decorem induit, ornata optimis moribus pro monilibus, ipso purior sicut et excelsior æthere, sole splendidior? Noli ergo respicere ad istum Salomonem, cum indagare cupis cujusmodi se pellibus similem in decore sponsa gloriatur.

2. Quid est ergo quod dicit: *Formosa sum sicut pelles Salomonis?* Magnum et mirabile quiddam, ut ego æstimo: si tamen non hunc, sed illum hic attendamus, de quo dicitur: *Ecce plus quam Salomon hic* (Matth. XII, 42). Nam usque adeo is meus Salomon est, ut non modo *pacificus* (quod quidem Salomon interpretatur), sed et *pax* ipsa vocetur, Paulo perhibente quia *ipse est pax nostra* (Ephes. II, 14). Apud istum Salomonem non dubito posse inveniri quod decori sponsæ omnino comparare non dubitem. Et præsertim de pellibus ejus adverte in Psalmo: *Extendens*, ait, *cælum sicut pellem* (Psal. CIII, 2). Non ille profecto Salomon, etsi multum sapiens, multumque potens, extendit cælum sicut pellem; sed is potius qui non tam sapiens quam ipsa Sapientia est, ipse prorsus extendit et condidit. Istius siquidem, et non illius illa vox est: *Quando præparabat cælos*, haud dubium quin Deus Pater, ego aderam. Aderat sine dubio præparanti cælos sua virtus, suaque sapientia. Nec putes astitisse otiosam, et quasi ad spectandum solummodo, quia dixit, *aderam*, non etiam, præparabam. Respice paulisper inferius, et invenies aperte subjungentem, quia *eram cum eo componens omnia* (Prov. VIII, 27-30). Denique ait: *Quæcunque enim Pater facit, hæc et Filius similiter facit* (Joan. V, 19). Et ipse itaque extendit cælum sicut pellem. Pulcherrima pellis, quæ in modum magni cujusdam tentorii universam operiens faciem terræ, solis, lunæ atque stellarum varietate tam

spectabili humanos oblectat aspectus. Quid hac pelle formosius? quid 1361 ornatus cælo? Minime tamen vel ipsum ullatenus conferendum gloriæ et decori sponsæ, eo ipso succumbens, quod præterit et hæc figura ipsius, utpote corporea, et corporeis subjacens sensibus. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna (II Cor. IV, 18).

3. Sed est rationalis quædam sponsæ species, et spiritualis effigies; ipsaque æterna, quia imago æternitatis. Decor ejus, verbi gratia, charitas est, et charitas, sicut legitis, *nunquam excidit* (I Cor. XIII, 8). Est certe et justitia: *Et justitia ejus*, inquit, *manet in sæculum sæculi* (Psal. CXI, 3). Est etiam patientia; et legitis nihilominus quia *patientia pauperum non peribit in finem* (Psal. IX, 19). Quid voluntaria paupertas? quid humilitas? Nonne altera regnum æternum (Matth. V, 3), altera æque exaltationem promeretur æternam? (Luc. XIV, 11.) Eo quoque spectat et timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi (Psal. XVIII, 10). Sic prudentia, sic temperantia, sic fortitudo, et si quæ sunt virtutes aliæ, quid nisi margaritæ sunt quædam in sponsæ ornatu, splendore perpetuo coruscantes? Perpetuo, inquam, quia sedes et fundamentum perpetuitatis. Nec enim perpetuæ beatæque vitæ omnino locus in anima est, nisi mediis quidem interjectisque virtutibus. Unde Propheta Deo, qui utique vita beata est: *Justitia*, inquit, *et judicium præparatio sedis tuæ* (Psal. LXXXVIII, 15). Et Apostolus dicit: *Christum habitare*, non omni modo quidem, sed signanter *per fidem in cordibus nostris* (Ephes. III, 17). Domino quoque sessuro super asellum, vestes suas discipuli substraverunt (Matth. XXI, 7, 8); significantes Salvatorem seu salutem nequaquam insidere nudæ animæ, quam non videlicet vestitam invenerit doctrina et moribus apostolorum. Et ideo Ecclesia promissionem habens futuræ felicitatis, curat interim præparare et præornare se in vestitu deaurato, circumdata varietate (Psal. XLIV, 10) gratiarum atque virtutum (187), quo digna et capax plenitudinis gratiæ inveniatur.

4. Cæterum spirituali huic tam pulchræ varietati, quam de prima interim stola in quadam veste suæ sanctificationis accepit, nullo pacto ego comparaverim in decore cælum hoc visibile atque corporeum, quamvis in suo genere quidem siderea varietate pulcherrimum. Sed est cælum cœli, de quo Propheta: *Psallite*, inquit, *Domino, qui ascendit super cælum cœli ad orientem* (Psal. LXVII, 33, 34). Et hoc cælum intellectuale ac spirituale: et qui fecit cælos in intellectu (Psal. CXXXV, 5), creavit illud et statuit in sempiternum, ipsumque inhabitat. Ne vero putes sponsæ devotionem citra illud remanere cælum, in quo scit habitare dilectum: ubi enim thesaurus ejus, ibi et cor ejus (Matth. VI, 21). Æmu-

(187) Addit Horstius, *qualem quidem ex parte descripsimus*: quæ desiderantur in primis editis et in omnibus nostris manuscriptis.

latur sane assistentes vultui ad quem suspirat, et quibus se interim non valet videndo associare, studet conformare vivendo, moribus magis, quam vocibus clamans: *Domine, dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ* (Psal. xxv, 8).

5. Prorsus de hoc cœlo minime sibi indignum ducit ducere similitudinem. Hoc extentum sicut pellis, non spatiis tamen locorum, sed affectibus animorum; hoc miris variisque artificis distinctum operibus. Divisiones autem sunt, non colorum (188), sed beatitudinum. Nam alios quidem posuit angelos; alios, autem, archangelos; alios vero, virtutes; alios dominationes; alios, principatus; alios, potestates; alios, thronos; alios cherubin, atque alios seraphim. Sic stellatum cœlum hoc; sic depicta hæc pellis. Hæc una de pellibus mei Salomonis, et hæc præcipua in omni ornatu multiformis gloriæ ejus. Habet autem grandis ista pellis quamplurimas in se æque Salomonis pelles, quoniam unusquisque beatus et sanctus, qui ibi est, pellis est utique Salomonis. Benigni siquidem sunt atque extenti in charitate, pertinentibus usque ad nos, quibus gloriam, quam habent, **1362** non invident, sed optant; ita ut ex ipsis hujus rei gratia demorari apud nos non graventur, seduli circa nos, et curam gerentes nostri, omnes administratorii spiritus, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis (Hebr. I, 14). Quamobrem sicut cœlum cœli singulariter dicitur universa illa multitudo collecta beatorum; sic et cœli cœlorum propter singulos, qui utique cœli sunt, nominantur, et ad singulos spectat quod dicitur: *Extendens cœlum sicut pellem* (Psal. ciii, 2). Videtis, credo, quænam illæ pelles, et cujus sint Salomonis, de quarum sponsa similitudine gloriatur.

6. Nunc jam intueamini ejus gloriam, quæ et cœlo se comparat, et illi cœlo, quod tanto est gloriosius, quanto divinius. Nec immerito usurpat inde similitudinem, unde originem ducit (189). Nam si propter corpus, quod de terra habet, tabernaculis Cedar se assimilât, cur non et propter animam, quæ de cœlo est, cœlo æque similem se esse gloriatur, præsertim cum vita testetur originem, testetur naturæ dignitatem et patriæ? Unum Deum adorât et colit, quo modo angeli, Christum super omnia amat, quo modo

(188) Omnes scripti nostri habent *colorum*, præter unum Gemeticensem, qui, *locorum*; editi, *cœlorum*.

(189) Berengarius Abælardi discipulus in Apologetico, quod pro suo præceptore edidit contra Senonense concilium ipsumque Bernardum, ita in hæc verba cavillatur, quasi S. doctor senserit animas creari in cœlo, et postea in corpora infundi. Sic enim viro sanctissimo impudenter iusultat: « Errasti vere, » inquit, « dum originem animarum e cœlo asseruisti esse. Quod qualiter in libro astruas, quoniam utile et facile est cognitu, sagaci lectori ab altiori cardine retexam. Est liber quem hebræus Firasirim (Schirhaschirim), latinus nominat Canticum canticorum, cujus litera vigilantibus animis divinæ ejusdam intelligentiæ sudat arcanum. » Et infra: « Hæc verba tua subtiliter explorata Christianæ

angeli, casta est, quo modo angeli, idque in carne peccati et fragili corpore, quod non angeli, querit postremo, et sapit quæ apud illos sunt, non quæ super terram. Quod evidentius cœlestis insigne originis, quam ingentem, et in regione dissimilitudinis, retinere similitudinem, gloriam vitæ cœlibis in terra, et ab exsule, usurpari, in corpore denique pene bestiali vivere angelum? Cœlestis sunt ista potentiæ, non terrenæ, et quod vere de cœlo sit anima quæ hæc potest, aperte indicant. Audi tamen apertius: *Vidi, inquit, civitatem sanctam Jerusalem novam, descendentem de cœlo, a Deo paratam, tanquam sponsam ornatam viro suo*; et addidit: *Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis* (Apoc. xxi, 2, 3). Ad quid? Credo ut sibi acquirat sponsam de hominibus. Mira res! Ad sponsam veniebat, et absque sponsa non veniebat. Quærebat sponsam, et sponsa cum ipso erat. An duæ erant? Absit! *Una est enim*, ait, *columba mea*. Sed sicut de diversis ovium gregibus unum facere voluit, ut sit unum ovile, et unus pastor (Joan. x, 16), ita cum haberet sponsam inhærentem sibi a principio multitudinem angelorum, placuit ei et de hominibus convocare Ecclesiam, atque unire illi quæ de cœlo est, ut sit una sponsa, et sponsus unus. Ergo ex adjecta ista, perfecta est illa, non duplicata, et agnoscit de se dictum: *Una est perfecta mea* (Cant. vi, 8). Porro unam conformitas facit, nunc quidem in simili devotione, postea vero et in pari gloria.

7. Habes itaque utrumque de cœlo, et sponsum, scilicet Jesum, et sponsam, Jerusalem. Et ille quidem ut videretur, semetipsum exinavit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo (Philipp. II, 7). At illum in quam, putamus, forma seu specie, aut in quo habitu videlicet descendente vidit ille qui vidit? An forte in frequentia angelorum, quos vidit *descendentes et ascendentes super Filium hominis*? (Joan. I, 51.) Sed melius dicimus quod sponsam tunc viderit, cum Verbum in carne vidit, agnoscens duos in carne una. Dum enim sanctus ille Emmanuel terris intulit magisterium disciplinæ cœlestis, dum supernæ illius Jerusalem, quæ est mater nostra, visibilis quædam imago et species decoris ejus per ipsum

mentis palato hæresim sapiunt. Si enim idcirco animæ originem de cœlo adstruis, quia quandoque beata futura est in cœlis, eadem ratione corporis origo erit in cœlis, quia quandoque beatum futurum est in cœlis. Aut si ideo animæ originem cœlestem adscribis, quia olim orta, in est facta, sit in cœlis (quod quidem verborum talium resultat intentio), pravitatem Origenis incurris. Ita temerarius ille Apologista. Verum quidni anima dicatur cœlestis, cum Patrem habeat cœlestem, ejus conversatio in cœlis esse debeat, ejus patria in cœlo sit, quemadmodum ejus substantia omnia terrena transcendit? Unde S. Augustinus lib. II contra Julianum: « Cum corpus e terra, et spiritum possideamus e cœlo, ipsi terra et cœlum sumus. » Sed apage putidum illum calumniatorem Berengarium.

nobis et in ipso expressa innotuit: quid nisi in A sponso sponsam perspeximus, unum eundemque Dominum gloriæ admirantes, et sponsum decoratum corona et sponsam ornatam monilibus suis? Ipse igitur qui descendit, ipse est et qui ascendit, ut nemo ascendant in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, unus idemque Dominus, et sponsus in capite, **1363** et sponsa in corpore. Nec frustra in terris visus est homo cœlestis, cum de terrenis cœlestes quamplurimos fecerit sibi similes, ut sit quod legitur: *Qualis cœlestis, tales et cœlestes* (I Cor. xv, 48). Extunc igitur in terra vivitur more cœlestium, dum instarsupernæ illius beataque creaturæ, hæc quoque, quæ a finibus terræ venit audire sapientiam Salomonis, cœlesti viro nihilominus casto inhæret amore, etsi necdum quomodo illa juncta per speciem, tamen sponsata per fidem, juxta promissum Dei dicentis per prophetam: *Sponsabo te mihi in misericordia et misericordibus* et *sponsabo te mihi in fide* (Ose. II, 19). Unde magis magisque conformari satagit formæ, quæ de cœlo venit, discens ab ea verecunda esse et sobria, discens pudica et sancta, discens patiens atque compatiens, postremo discens mitis et humilis corde. Et ideo moribus hujuscemodi contendit et absens placere ei, in quem angeli prospicere concupiscunt, ut dum desiderio fervet angelico, probet se proinde civem sanctorum, et domesticam Dei, probet dilectam, probet sponsam.

8. Ego puto omnem animam talem non modo cœlestem esse propter originem, sed et cœlum ipsum posse non immerito appellari propter imitationem. Et tunc liquido ostendit quia vere origo ipsius de cœlis est, cum conversatio ejus in cœlis est. Est ergo cœlum sancta aliqua anima, habens solem intellectum, lunam fidem, astra virtutes. Vel certo sol, justitiæ zelus aut fervens charitas; et luna continentia. Quomodo enim claritas, ut aiunt, lunæ non nisi a sole est, sic absque charitate seu justitia continentia meritum nullum est. Hinc denique Sapiens; O quam pulchra est, inquit, *casta generatio cum charitate!* (Sap. IV, 1.) Porro stellas dixisse virtutes non me pœnitet, considerantem congruentiam similitudinis. Quo modo nempe stellæ in nocte lucent, in die latent, sic vera virtus, quæ sæpe in prosperis non apparet, eminet in adversis. Illud sane cautelæ

(190) Idem locus laudatur in sermone I de Purificatione, n. 4, et sermone 5 in Dominica I novembris, n. 5; item supra, sermone 25, num. 6. Hunc ex Scriptura passim adducunt, præter Bernardum, Augustinum et Gregorium Magni. Hactenus tamen in Bibliis juxta translationem Vulgatam non inveni, quamvis passim a dictis Patribus nomine Scripturæ citetur. S. quidem Augustinus, Enarratione in Psal. XLVI, ad versum 9, et serm. 200, n. 1, « Cur enim, inquit, non agnoscamus eos cœlos, qui facit sunt sedes Dei? sicut scriptum est, *Anima justi sedes est sapientiæ.* » S. Gregorius, 29 Moral. cap. 15: « Quid hic aliud cœlum, nisi sublimis debet intelligi vita sanctorum?... De hoc cœlo Dominus ait: *Cœlum mihi sedes est.* De que sede alias scriptum est: *Anima justi sedes sapientiæ est.* » Et rursus idem, Hom. 38 in Evang. in princ.: « Congregatio quippe justo-

est, hoc necessitatis. Ergo virtus est sidus, et homo A virtutum, cœlum. Nisi quis forte cum Deum, per prophetam dixisse legit: *Cœlum mihi sedes est* (Isa. LXVI, 1); cœlum hoc volubile visibileque intelligendum existimet, et non potius illud, de quo alibi apertius Scriptura commemorat; *Anima*, inquit, *justi sedes est sapientiæ* (190). Qui autem ex doctrina Salvatoris sapit spiritum esse Deum, atque in spiritu adorandum (Joan. IV, 24); etiam sedem ei non ambigit assignare spiritualem. Ego vero fidenter id fecerim, non minus in hominis justis, quam in angelico spiritu. Confirmat me in hoc sensu maxime illa fidelis promissio: *Ego et Pater*, ait Filius, *ad eum*, id est ad sanctum hominem, *veniemus et mansionem apud eum faciemus* (Joan. XIV, 23). Prophetam quoque non de alio dixisse cœlo arbitror: *Tu autem in sancto habitas, laus Israel* (Psal. XXI, 4). Manifeste autem Apostolus dicit habitare Christum per fidem in cordibus nostris (Ephes. III, 17).

9. Nec mirum, si libenter inhabitat cœlum hoc Dominus Jesus, quod utique, non quomodo cæteros, dixit tantum ut fieret, sed pugnavit ut acquireret, occubuit ut redimeret. Ideo et post laborem voto positus, ait: *Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo, quoniam elegi eam* (Psal. CXXXI, 14). Et beata cui dicitur: *Veni, electa mea, et ponam in te thronum meum*. Quid tu tristis est nunc, o anima mea, et quare conturbas me? Putasne et tu penes te invenias locum Domino? Et quis nobis locus in nobis huic idoneus gloriæ, sufficiens majestati? Utinam vel merear adorare in loco ubi steterunt pedes ejus. Quis dabit mihi saltem vestigiis adhærere sanctæ cuiuspiam animæ, quam elegit in habitationem sibi? Tamen, si dignetur infundere et meam animam unctione misericordiæ suæ, atque ita extendere sicut pellem, quæ utique cum ungitur dilatatur, quatenus et ego dicere valeam: *Viam* **1364** *mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum* (Psal. CXVII, 32); potero etiam ipse fortassis ostendere in me ipso, etsi non cœnaculum grande stratum, ubi possit recumbere cum discipulis suis; attamen ubi saltem reclinet caput. A longe suspicio illos certe beatos, de quibus dicitur: *Et inhabitabo in eis, et deambulabo in illis* (II Cor. VI, 16).

10. O quanta illi animæ latitudo, quanta et meritorum regnum cœlorum dicitur. Quia enim per prophetam Dominus dicit, *Cœlum mihi sedes est*; et Salomon ait, *Anima justi sedes sapientiæ.* etc. Ecce Salomoni sententia tribuitur: et quidem ad marginem notatur, *Sapientiæ*, cap. 7. Nempe liber Sapientiæ a multis veterum Patrum Salomoni attributus est. Ibi vero versu 7 ita lego: *Invocavi, et venit in me spiritus sapientiæ.* Ex quibus verbis citata et celebris apud Patres sententia formata videri possit. Conjecturam probabit lector, donec inveniit meliorem. Porro observet idem, multas Scripturæ sententiâ apud Patres citari, juxta translationem LXX Interpretum, quarum plures passim in Operibus Bernardi notavimus. Verum id de præsentibus loco non accipiendum, cum Græce primum scriptum sit liber Sapientiæ, aut certe Hebraicus ejus textus non existet. Quidam huc accesserunt Prov. XII, 28, *In semita justitiæ vita.*

torum prærogativa, quæ divinam in se præsentiam, et digna invenitur suscipere, et sufficiens capere! Quid illa, cui et spatiosa [*alias*, spatia] suppetunt deambulatoria, ad opus quidem majestatis? Non est profecto intricata forensibus causis curisve sæcularibus, nec certe ventri et luxuriæ dedita; sed nec curiosa spectandi, seu cupida omnino dominandi, vel etiam tumida dominatu. Oportet namque primo quidem his omnibus vacuum esse animam, ut cælum fiat atque habitatio Dei. Alioquin quomodo poterit vacare, et videre quoniam ipse est Deus? Sed et odio sive invidiæ aut rancori minime prorsus indulgendum, quoniam in malevolam animam non introibit sapientia (*Sap. 1, 4*). Deinde necesse est eam crescere ac dilatari, ut sit capax Dei. Porro latitudo ejus, diffectio ejus, sicut dicit Apostolus: *Dilatamini in charitate* (*II Cor. vi, 13*). Nam etsi anima minime, cum sit spiritus, quantitatem corpoream recipit; tamen confert illi gratia quod negatum est a natura. Crescit quidem et extenditur, sed spiritualiter; crescit non in substantia, sed in virtute; crescit et in gloria; crescit etiam in templum sanctum in Domino; crescit denique et proficit in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi (*Ephes. iv, 13*). Ergo quantitas cujusque animæ æstimetur de mensura charitatis quam habet, ut verbi gratia, quæ multum habet charitatis, magna sit; quæ parum, parva; quæ vero nihil, nihil, dicente Paulo; *Si charitatem non habuero, nihil sum* (*I Cor. xiii, 3*): Quod si quantulamcumque habere cœperit, ut saltem diligentes se diligere curet, ac salutare vel fratres suos, et eos qui se salutant: jam nonnihil quidem illam animam dixerim, quæ in ratione dati et accepti sociale saltem retinet charitatem. Verumtamen juxta sermonem Domini, quid amplius facit? (*Matth. v, 47*). Nec amplam proinde, nec magnam, sed plane angustam modicamque censuerim animam, quam adeo modicæ charitatis esse cognoverim.

1. At si grandescat et proficiat, ita ut transiens limitem angusti obnoxiique amoris hujus, latos fines bonitatis gratuitæ tota libertate spiritus apprehendat, quatenus largo quodam gremio bonæ voluntatis ad omnem seipsam curet extendere proximum, diligendo unumquemque tanquam seipsam; nunquid jam illi recte dicitur: Quid amplius facis? quippe quæ seipsam tam amplam facit. Amplum, inquam, gerit charitatis sium, quæ complectitur universos, etiam quibus nulla se novit carnis necessitudine junctionam nulla spe percipiendi commodi cujusquam ille etiam, nulla percepti redhibitione obnoxiam, nullo denique omnino astrictam debito, nisi illo sane, de quo dicitur: *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis* (*Rom. xiii, 8*). Verum si ad jicias etiam usquequaque vim facere regno charitatis, ut usque ad ultimos jus terminos occupare illud pius invasor prævaleas, dum ne inimicis quidem claudenda viscera pietatis existimes; beneficias his quoque qui te oderunt, ores et pro persequentibus ac calumniantibus te. nec non et eam his qui oderunt pacem

esse pacificus studeas: tunc prorsus latitudo cœli, latitudo tuæ animæ; et altitudo non dispar, sed nec dissimilis pulchritudo; impleturque tunc demum in ea quod dicitur: *Extendens cælum sicut pellem* (*Psal. ciii, 2*): in quo jam miræ latitudinis, altitudinis, ac pulchritudinis cœlo summus et immensus atque gloriosus, non modo dignanter habitat, sed et spatiose deambulat.

1365 12. Videsne quales in se habeat Ecclesia cœlos, cum sit nihilominus ipsa, in sua quidem universitate, ingens quoddam cœlum, extentum a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum? Vide etiam consequenter, cui et in hoc ipso assimilés eam, si tamen non tibi excidit illud quod paulo ante memoratum est hujus rei exemplar, de cœlo videlicet cœli, et cœlis cœlorum (*Supra num. 9*). Ergo exemplo illius quæ sursum est mater nostra, hæc quoque quæ adhuc peregrinatur, habet cœlos suos, homines spirituales, vita et opinione conspicuos, fide puros, spe firmos, latos charitate, contemplatione suspensos. Et hi pluentes pluviam verbi salutarem, tonant increpationibus, coruscant miraculis. Hi enarrant gloriam Dei, hi extenti sicut pelles super omnem terram, legem vitæ et disciplinæ digito quidem Dei scriptam in semetipsis ostendunt, ad dandam scientiam salutis plebi ejus: ostendunt et Evangelium pacis, quoniam Salomonis sunt pelles.

13. Agnosce jam in his pellibus supernarum illarum imaginem, quæ in sponsi ornatu non longe superius describebantur (*Supra num. 3*). Agnosce similiter et reginam astantem a dextris ejus, circumamictam similibus ornamentis, non tamen paribus (*Psal. xlii, 10*). Nam etsi huic etiam in loco peregrinationis suæ, et in die virtutis suæ, in splendoribus sanctorum, non minima claritatis atque decoris est portio; differenter tamen illum coronat integritas et consummatio gloriæ beatorum. Quamquam et sponsam dixerim perfectam atque beatam, sed ex parte. Nam ex parte tabernaculum Cedar; formosa tamen, sive in illa portione sui, quæ jam beata regnat; sive etiam in illustribus viris, quorum, etiam in hac nocte, sua sapientia atque virtutibus, tanquam cœlum suis sideribus, adornatur. Unde propheta: *Qui docti, inquit, fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti; et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates* (*Dan. xii, 3*).

14. O humilitas! o sublimitas! Et tabernaculum Cedar, et sanctuarium Dei; et terrenum habitaculum, et cæleste palatium; et domus lutea, et aula regia; et corpus mortis, et templum lucis; et despectio denique superbis, et sponsa Christi. *Nigra* est, sed *formosa, filia Jerusalem*: quam etsi labor et dolor longi exsili decolorat, species tamen cælestis exornat, exornant pelles Salomonis. Si horretis nigram, miremini et formosam; si despiciatis humilem, sublimem suspicite. Hoc ipsum quam cautum, quam plenum consilii, plenum discretionis et

congruentiæ est, quod in sponsa dejectio ista, et ista celsitudo, secundum tempus quidem, eo moderamine sibi pariter contemperantur, ut inter mundi hujus varietates et sublimitas erigat humilem, ne deficiat in adversis; et sublimem humilitas reprimat, ne evanescat in prosperis? Pulchre omnino ambæ res, cum ad invicem contrariæ sint, sponsæ tamen pariter cooperantur in bonum, subserviunt in salutem.

15. Et hæc pro eo quod sponsa videtur de pellibus Salomonis inducere similitudinem. Restat tamen aperiendum ille super eodem capitulo sensus, quem in principio commemoravi et promisi, qualiter videlicet tota ad solam nigredinem similitudo referatur: qua quidem non estis promissione fraudandi. Cæterum id differendum in aliud sermonis principium; tum quia hoc jam hujus flagitat longitudo; tum etiam ut præveniat ex more oratio ea, quæ in laudem et gloriam sunt referenda sponsi Ecclesiæ Jesu Christi Domini nostri, qui est Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

1366 SERMO XXVIII.

De nigredine et formositate sponsi, et quomodo auditus potius quam visus valeat in rebus fidei. et ad notitiam veritatis.

1. Tenetis, credo, cujus et quibus Salomonis pellibus decorem sponsæ sentiam comparatum, si tamen ad ostensionem commendationemque referatur decoris data ex his similitudo. At si ad nigredinem magis referenda putetur, sicut et illa de tabernaculis Cedar: non equidem aliunde occurrit mihi quidquam de hujusmodi pellibus Salomonis, nisi quas forte rex in usum tabernaculi soleret assumere, si quando in tentoriis habitare liberet; quas utique, si quæ tamen fuerunt, obscuras sine dubio et tetras esse necesse fuit, tanquam quæ quotidiano forent expositæ soli, et frequentium injuriis pluviarum. Neque id frustra (191), sed ut is qui intus repositus erat ornatus, nitidior servaretur. Hoc exemplo sponsa non negat nigredinem, sed excusat; nec probro ducit qualemcunque habitum, quem charitas formet, judicium veritatis non improbet. Denique quis infirmatur, cum quo non infirmetur? quis scandalizatur, et non uritur? (*II Cor. xi, 29*). Induit se compassionis nævum, ut morbum in altero passionis levet, vel sanet; nigrescit candoris zelo, lucro pulchritudinis.

2. Multos candidos facit unius denigratio, non cum tingitur culpa, sed cum cura afficitur. *Expedi*, inquit, *ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat* (*Joan. xi, 50*): expedit ut unus pro omnibus denigretur similitudine carnis peccati, et non tota gens nigredine condemnatur peccati: splendor et figura substantiæ Dei obnubiletur in forma servi pro vita servi: candor vitæ æternæ nigrescat in carne, pro carne purganda: speciosus

(191) Aliter habent tres scripti post *putetur*: *reducenda ad memoriam illæ, quibus olim Salomon tabernaculum operuit. Erant procul dubio nigre, quoti-*

forma præ filiis hominum, pro filiis hominum illuminandis obscuretur in passione, turpetur in croce, palleat in morte: ex toto non sit ei species neque decor, ut sibi speciosam atque decoram acquirat sponsam Ecclesiam sine macula et sine ruga. Agnosco pellem Salomonis, imo ipsum in pelle nigra Salomonem amplector. Habet et Salomon nigredinem, sed in pelle; foris niger, in cute niger, non intus: alioquin omnis gloria ejus filiæ regis ab intus (*Psal. xlii, 3, 14*). Intus divinitatis candor, decor virtutum, splendor gloriæ [*alias*, gratiæ], innocentiae puritas: sed tegit hæc despicibilior infirmitatis color; et quasi absconditus vultus ejus et despectus, dum tentatur per omnia pro similitudine absque peccato. Agnosco denigratæ formam naturæ; agnosco tunicas illas pelliceas, protoplastorum peccantium habitum (*Gen. iii, 21*). Denique semetipsum denigravit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo (*Philipp. ii, 7*). Agnosco sub pelle hædi, qui peccatum significat, et manum quæ peccatum non fecit, et collum per quod mali cogitatio non transivit; ideoque non est inventus dolus in ore ejus (*Isa. lxi, 9*). Novi quod sis lenis natura, mitis et humilis corde, blandus aspectu, suavis spiritu, et quidem unctus oleo lætitiæ præ consortibus tuis (*Psal. xlii, 8*). Unde ergo nunc ad instar Esau pilosus et hispidus? Cujusnam rugosa et tetra imago hæc, et unde hi pili? Mei sunt: nam pilosæ manus similitudinem expriment peccatoris. Meos agnosco hos pilos; et in pelle mea video Deum Salvatorem meum.

3. Non tamen Rebecca sic illum induit, sed Maria; tanto digniorem qui benedictionem acciperet, quanto sanctior quæ peperit. Et bene in meo habitu; quia mihi benedictio vindicatur, mihi postulat hæreditas. Siquidem audierat: *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ* (*Psal. ii, 8*). *Tuam*, inquit, *hæreditatem, tuamque possessionem dabo tibi*. Quomodo dabis ei, si sua est? Et quomodo suam mones ut postulet? aut quomodo sua, si necesse habet ut postulet? Mihi proinde postulat, qui 1367 meam ad hoc induit formam, ut suscipiat causam. Quippe *disciplina pacis nostræ super eum*, dicente propheta, *et Dominus in eo posuit iniquitatem omnium nostrum* (*Isa. liii, 5, 6*): unde debuit fratribus per omnia similiari, sicut ait Apostolus, *ut misericors fieret* (*Heb. ii, 17*). Propterea *vox quidem, vox Jacob est manus autem, manus sunt Esau* (*Gen. xxvii, 22*). Suum est quod auditur ex eo: quod in eo videtur, nostrum. Quod loquitur, spiritus et vita est: quod apparet, mortale et mors. Aliud cernitur, et aliud creditur. Nigrum sensus renuntiat, fides candidum et formosum probat. Niger est, sed oculis insipientium: nam fidelium mentibus formosus valde: niger est, sed formosus: niger reputatione Herodis,

diano expositæ soli, quotidianarum injuriis pluviarum. Neque id frustra, etc.